

Про святого Гільдульфа

Ярослав Гашек

Переклад: Остап Вишня

I

Біля тірольського села Обервашберенталя є перехрестя. Сам по собі цей факт не такий уже й видатний. Але на тому перехресті стоїть стовп, а на стовпі висить образ, на якому намальовано чоловіка з батою у руці, а під образом підпис: "Гейлігер Гільдульф, ора про nobis!" ("Святий Гільдульфе, молися за нас!").

Образ цей теж не дуже цікавий — святий Гільдульф погрожує батою Уntenвашберенталю. А цікаве тут те, що цей образ намалював п'яничка — помічник маляра, який заліз по самі вуха в борги в шинку старости Обервашберенталя. Не маючи чим сплатити борги, він опинився на роздоріжжі: або виконати вимогу старости й намалювати якого — небудь святого, що погрожував би батою Уntenвашберенталю, де живуть самі шахраї та вороги жителів Обервашберенталя, або сісти в тюрму.

Помічник маляра погодився на першу вимогу. Перебиваючись з хліба на воду, він малював святого. Коли образ був закінчений, художника спитали, як звуть святого. Помічник маляра спочатку був розгубився, але за хвилину пригадав, що в нього у Лінці є дядько на ім'я Франц Гільдульф. Непевною рукою художник вивів під образом: "Гейлігер Гільдульф" ("Святий Гільдульф"), а обервашберентальський псаломщик дописав оте зворушливе: "Ора про nobis!" ("Молися за нас!").

Цей образ знаменитий ще й тим, що дядько п'янички — помічника маляра раптом став святим і що лави святих збільшились ще на одну типову для них фігуру, а жителів Обервашберенталя було введено в оману: вони молилися святому Гільдульфу з цілковитою певністю, що такий святий і справді існує.

Та піп з ворожого Уntenвашберенталя, переглянувши святці, заявив, що ніякого Гільдульфа серед святих немає. Обервашберентальці були вкрай обурені цією заявою. По-перше, піп з Обервашберенталя був особистим ворогом того попа, бо завжди програвав йому в карти, а, по-друге, обервашберентальський піп назвав твердження сусіда брехливим. Святому Гільдульфу, мовляв, не обов'язково бути у святцях. Досить того, що він разом з вишуканим товариством засідає з богом на небі, а на перехресті свариться батою на Уntenвашберенталь. І нарешті, хай у тому бусурманському кублі разом з їхнім духовним пастирем, який махлює в карти, базікають, що хочуть, а святий Гільдульф і далі молитиме бога за тих, хто щиро схилиться перед його образом й офірує якусь дещицю в карнавочку, що висить на його стовпі.

Кожної суботи обервашберентальський псаломщик ходив вибирати гроші з карнавки. З цього приводу шахраї в Уntenвашберенталі подекуди, що ті гроші потрібні сусідньому попові для гри в карти. Правду кажучи, вся ця історія була їм дуже неприємна. Святий Гільдульф конкурував з їхнім, що стояв у них на перехресті, святим Вольмаром, якого обервашберентальці перестали шанувати, відколи в них появилася

свій святий.

Вони просто зневажали святого Вольмара й, проходячи мимо, і в думці не зверталися до нього навіть з короткою молитвою, щоб той боронив їхню худобу від несподіваного мору, загибелі та іншої напасті.

Зате вечорами, коли сонце кидало останнє проміння на сніги в Альпах, коли, дзеленькаючи дзвіночками, худоба поверталася до своїх загонів, обервашберентальці зупинялися перед святим Гільдульфом й палко молили його, щоб він допоміг їм щасливо прожити на грішній землі й довів їх до вічного блаженства на небі, щоб вони й після смерті могли веселитися і їсти топлене масло, цей вишуканий харч усіх католицьких депутатів Тіролю й Воральберга.

— Захисти, святий Гільдульфе, — молилися вони, — нас і нашу худобу від загибелі та іншої напасті. Ора про нобіс! ("Молися за нас!"). Алілуя, алілуя, алілуя, алілуя, алілуя! — І на зло унтен— вашберентальцям веселилися, аж поки лягали спати.

Що ж лишилося робити останнім? На зло сусідам пити по своїх корчмах горілку й проклинати святого Гільдульфа. Та далі цього терпіти вже не можна було. Треба зганьбити святого Гільдульфа й квіт. Але декого лякало це. Навіщо так одверто? Не завадить і перестрахуватись — а що як, не доведи господи, святий Гільдульф і справді існує?

Ясно, що цим нерішучим ворогам святого просто попровалювали голови. Після битви унтенвашберентальський коваль Антон Кюммель заявив:

— Я зганьблю святого Гільдульфа.

Так воно й сталося. На ранок обервашберентальці побачили свого святого спотвореним.

Руку, яка погрожувала батогом Унтенвашберенталю, було замазано чорним терпентиновим лаком.

Святий Гільдульф зробився одноруким. Обервашберентальці плакали. Баби, псаломщики, діди, селяни, діти, піп — усе село.

Через півгодини по тому унтенвашберентальський коваль Антон Кюммель, ріжучи січку, всунув у соломорізку руку, й машина геть чисто відтяла її.

І раптом усі прозріли. Сталося чудо. В Унтенвашберенталі почалася паніка. Піп подався до старости. Знесилено опустившись на лаву, він сказав тільки три слова: "Святий Гільдульф заговорив..." Усім стало страшно. Не допомогло й те, що коваль, який необережно всунув руку в соломорізку, був п'яний. Прийшовши до пам'яті, він запевняв усіх:

— Присягаюсь, що це не я... я ту руку не замазував. Щоб я провалився! Щоб мене грець побив — це не я! Ради Христа на небі, це не я!

Але ковалеві ніхто не вірив.

II

Коли коваль одужав, його було засуджено за святотатство. Всі католицькі газети Тіролю називали коваля недолюдком. Даремно він доводив, що тої ночі ночував дома і що в нього не було ані крапельки чорного лаку. Справа була настільки ясна, що не

потребувала навіть доказів.

Італійська попівська газета вмістила статтю про святого Гільдульфа, навівши навіть дату його смерті. Добре ще, що газета не проголосила святого великомучеником!

В Інсбруку, в зв'язку з цим, вихрестилися два гульвіси-євреї.

Іноземні журнали вмістили фотографію образу святого Гільдульфа та фотографію однорукого недолюдка-коваля.

Вихрести осілії в Обервашберенталі, відкрили там крамнички й пустили в продаж листівки з місцевими краєвидами. Тепер треба було тільки знайти поблизу стовпа джерело цілющої води. Піп наказав перекопати для цього всю місцевість навколо стовпа, але, на жаль, води так і не знайшли.

Тоді піп наказав перенести стовп з образом святого у свій садок до колодязя, мовляв, святому там буде безпечніше. Водночас псаломщик повісив біля входу в садок п'ять карнавок, дві карнавки на окремому стовпі біля колодязя і ще дві додав до тієї карнавки, що висіла на стовпі раніш. За перший тиждень він вибрав з карнавок триста золотих. За ці гроші вичистили й поштукатурили колодязь. Все свідчило про те, що Обервашберенталь стане прибутковим прочанським місцем.

Та й унгенвашберентальці теж уже перестали молитися своєму святому Вольмару.

III

Тим часом засуджений коваль продовжував доводити, що він не винен. Він — яке нахабство! — подав навіть касацію. Звістка про це викликала обурення в обох селах.

Та от одного дня сталося нове чудо. Вранці всі побачили, що святий Гільдульф дивиться на світ не чорними, а синіми очима. А через три дні в обер—вашберентальського старости народився син, у якого були чудові сині очі, як у батька й матері. Того ж дня щасливий батько прибіг до попа й, цілуючи йому руку, сказав:

— Сталося нове чудо. Я думав про того коваля. Коли він замазав одну руку святому Гільдульфу, то втратив і свою. І я згадав що в мене скоро повинна народитися дитина. А які будуть у неї очі? Мені хотілося, щоб були сині, бо в мене теж сині. І тоді мені спало на думку, що коли святому Гільдульфу зафарбувати очі синім кольором, то й моя дитина теж повинна народитися з синіми очима, так само, як коваль зостався без руки по тому, як зафарбував руку святому. І от святий Гільдульф задовольнив моє бажання...

Це нове чудо схвилювало все село Ранком образ святого Гільдульфа було густо заляпано вапном і коричневою фарбою.

Це псаломщик хотів, щоб його корова привела рябе теля.

Чи задовольнив святий його бажання — не знаю. Не знаю також, чим закінчилася судова справа коваля, бо касаційний суд зажадав недавно від церковного історика довідки про те, чи й справді існував святий Гільдульф. Знаю тільки, що у Франца Гільдульфа в Лінці проти вокзалу є шинок і що хазяїн дуже дивується з того, що йому на хрестинах дали два імені, тоді як у святого тільки одне.

— Гейлігер Гільдульф ора про нобіс! (Святий Гільдульфе, молися за нас!). Алілуя, алілуя, алілуя, алілуя, алілуя...

Джерело: Ярослав Гашек. Жертва лотереї. "Радянська Україна", 1952.

Переклад: Остап Вишня